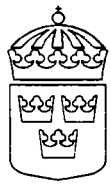
Socialutskottets betänkande 1989/90:SoU11

Vissa behörighetsfrågor

1989/90
SoU11

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett antal motioner som rör olika behörighetsfrågor inom hälso- och sjukvården.

Utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört dels beträffande behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter, dels beträffande skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut.

En motion (m) om legitimation för dietister avstyrks.

Mot utskottets ställningstagande när det gäller legitimation för dietister reserverar sig utskottets m-, fp- och c-ledamöter. Beträffande motiveringen till utskottets ställningstaganden såvitt avser behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter samt skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut reserverar sig utskottets s-ledamöter.

Motioner

1988/89:So410 av Gudrun Schyman och Rolf L Nilson (båda vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning för att skydda yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut.

1988/89:So429 av Gullan Lindblad och förste vice talman Ingegerd Troedsson (båda m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning för att skydda yrkestiteln psykolog på sätt som angivits i motionen.

1988/89:So488 av Siw Persson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning för att skydda yrkestiteln psykolog.

1988/89:So490 av Kenth Skårvik och Elver Jonsson (båda fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter.

1988/89:So515 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att dietister med kvalificerad högskoleutbildning bör erhålla legitimation som skydd för sin yrkestitel.

1 *Riksdagen 1989/90. 12 saml. Nr 11*

Legitimation för dietister

Motionen

I *motion 1988/89:So515 av Gullan Lindblad (m)* begärs ett tillkännagivande att dietister med kvalificerad högskoleutbildning skall kunna erhålla legitimation som skydd för sin yrkestitel. Motionären anför att det sedan 1978 sker en kontinuerlig utbildning av dietister i Sverige och att utbildningen omfattar 120 poäng på högskolenivå. Dietisterna kan erbjuda kostbehandling av hög kvalitet vid en rad olika sjukdomar. En god kostbehandling kan, enligt motionären, förebygga komplikationer och avsevärt fördröja olika sjukdomsförlopp. Dietisterna har inte något skydd för sin yrkestitel, och landstingen kan i princip anställa vem som helst på en dietisttjänst vilket, enligt motionären, kan innebära att patienterna inte får den kvalitet på behandlingen som de annars skulle få. Det borde ligga ett allmänt intresse i att sätta kvalitetskraven högt hos dessa yrkesutövare, och därför bör dietisterna anförtros det skydd för sin yrkestitel som en legitimation innebär, menar motionären.

Gällande bestämmelser

Lagen (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. (behörighetslagen) innehåller bl.a. bestämmelser om kompetensbevis (t.ex. legitimation), behörighetskrav för att utöva yrke och skydd för yrkestitel och yrkesbeteckning.

I 2 § uppräknas yrkesgrupper som, under angivna förhållanden, kan erhålla legitimation. Frågor om meddelande av legitimation prövas enligt 3 § av socialstyrelsen. I 5 § ges bestämmelser om dem som genomgått utbildning utomlands. I 6—8 §§ ges bestämmelser om behörighet att *utöva vissa yrken* (t.ex. barnmorska, läkare och tandläkare) inom hälso- och sjukvården m.m. I behörighetslagen ges vidare ett straffrättsligt skydd för yrkestitlarna barnmorska, läkare och tandläkare. För övriga legitimerade yrkesutövare gäller i stället ett straffrättsligt skydd för uppgiften att yrkesutövaren är legitimerad (9 § och 10 § tredje stycket). I 12 § bemyndigas regeringen att meddela ytterligare föreskrifter i de frågor som avses i lagen. Föreskrifter har meddelats i *förordningen (1984:545) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m.* Vidare får regeringen överlåta åt socialstyrelsen att meddela sådana föreskrifter.

I 2 § *behörighetslagen* uppräknas, som nämnts, yrken för vilka legitimation kan meddelas. Det gäller barnmorska, glasögonoptiker, logoped, läkare, psykolog, psykoterapeut, sjukgymnast, sjuksköterska och tandläkare. Enligt 5 § kan numera även vissa kiropraktorer erhålla legitimation. Till legitimationen har knutits vissa rättsverkningar. Bl.a. kan legitimationen utgöra behörighetskrav i samband med *tillsättningar av tjänster*. Dessa fall regleras i *förordningen (1982:771)*

om behörighet till vissa tjänster inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården och om tillsättning av sådana tjänster. Legitimation som behörighetskrav omfattar enligt dessa bestämmelser läkare, barnmorskor, sjukgymnaster och sjuksköterskor. Enligt 6 § skall socialstyrelsen meddela allmänna råd om kompetenskrav för arbetsterapeuter, sjukhusfysiker, sjukhusingenjörer, sjuksköterskor och ambulanspersonal.

Frågan om det fanns skäl att meddela föreskrifter om kompetenskraven för tjänster som kliniska dietister prövades av 1981 års behörighetskommitté i betänkandet *Kompetens inom hälso- och sjukvården (SOU 1983:33).* Kommittén ansåg att legitimation skulle förbehållas sådana grupper av yrkesutövare som har en självständig yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter och stort ansvar för patienternas säkerhet i vården. Särskild vikt skulle tillmätas det förhållandet att en grupp, i inte oväsentlig utsträckning, vänder sig direkt till allmänheten som t.ex. fria yrkesutövare (s. 139). Enligt kommitténs bedömning fanns det inte tillräckliga skäl att meddela föreskrifter om kompetenskraven för tjänster som kliniska dietister inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården. I likhet med vad som gäller för många andra grupper borde dock den framtida utvecklingen av gruppen följas, hette det (s. 218).

I *proposition 1983/84:179 om lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m.* anförde föredragande statsrådet bl.a. följande (s. 12 f. och 15).

Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för en viss kunskapsnivå och för sådana personliga egenskaper hos yrkesutövaren att denne är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas förtroende. Det förhållandet att legitimationen vid behov kan dras in har i detta sammanhang en central betydelse. Dessutom fyller legitimationen ett väsentligt informationsbehov *dels* gentemot allmänheten, som behöver en lättfattlig "varudeklaration" av olika yrkesutövares kvalifikationer, *dels* gentemot statliga och kommunala myndigheter som måste kunna lita på yrkesutövarna t.ex. ifråga om recept och intyg *och dels* gentemot sjukvårdshuvudmännen för att undvika att personer anställs som visat sig vara uppenbart olämpliga att utöva yrket.

I likhet med kommittén och remissinstanserna anser jag att bestämmelser om legitimation fortsättningsvis bör förbehållas sådana grupper av yrkesutövare, som har en självständig yrkesfunktion med kvalificerade arbetsuppgifter och ett särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården. Det förhållandet att en yrkesgrupp i inte oväsentlig utsträckning vänder sig direkt till allmänheten, t.ex. i egenskap av fria yrkesutövare, bör tillmätas särskild betydelse.

— — —

Restriktivitet bör iakttas när det gäller att statligt reglera områden, där flertalet yrkesutövare är anställda av sjukvårdshuvudmännen. Rättslig reglering bör komma i fråga endast när behovet av skydd för patienternas säkerhet påkallar det.

De dietister som är verksamma vid sjukhus och andra jämförbara inrättningar tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen enligt *lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m.fl. (tillsynsla-*

gen) och är således ställda under tillsyn av socialstyrelsen. Enligt 5 § tillsynslagen skall den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen vinnlägga sig om att ge patienten en sakkunnig och omsorgsfull vård. Denna skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten, som också skall visas omtanke och respekt. Om en dietist, som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen, i sin yrkesutövning uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad som åligger honom i yrkesutövningen och felet inte är ringa, får hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd ålägga honom disciplinpåföljd (12, 19 §§).

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Dietisternas Riksförbund.

Socialstyrelsen anför att de dietister som är verksamma inom hälso- och sjukvården i första hand arbetar i anslutning till yrkesgrupper som har legitimation (dvs. läkare, sjuksköterskor och sjukgymnaster). Från behandlingssynpunkt är det därför inte nödvändigt att även dietisterna har legitimation.

En legitimering av yrkesgruppen har, enligt styrelsen, både positiva och negativa konsekvenser.

En legitimering kan ge patienten trygghet, eftersom legitimationen är ett bevis på att dietisten genomgått den specialutbildning som krävs för yrket.

Inom den offentliga hälso- och sjukvården överstiger efterfrågan på dietisternas tjänster tillgången. Ett sätt att förbättra tillgången är att låta den allmänna försäkringen omfatta även denna verksamhet. Dietister kan i så fall etablera sig som privata yrkesutövare. Detta förutsätter dock inte legitimation, påpekar socialstyrelsen.

Dietisterna har specialiserat sig på kostrådgivning i samband med sjukdom eller ökad risk för sjukdom. Socialstyrelsen anser att fler yrkesgrupper med kvalificerad kostutbildning, såsom nutritionister och hushållslärare, kan vara lika lämpade som dietister att medverka i det förebyggande arbetet med att öka befolkningens medvetenhet om matens betydelse för hälsan. Legitimation för *en* av dessa yrkesgrupper är inte befogad, anför styrelsen.

Landstingsförbundet anför bl.a. att socialstyrelsens bevis om legitimation är förbehållet yrkesutövare som självständigt utför kvalificerade arbetsuppgifter med särskilt ansvar för patienternas säkerhet i vården. Förbundet ser legitimationen främst som ett informationsinstrument till allmänheten med betydelse i första hand inom privat vård. Det är också ett av skälen till att man i vissa fall tillstyrkt legitimation, såsom var fallet beträffande gruppen Dr's of Chiropractic. Förbundet anser inte att gruppen dietister, vilken huvudsakligen återfinns inom den offentliga hälso- och sjukvården, har arbetsuppgifter som motiverar ett krav på legitimation.

Dietisternas riksförbund anför att dietistutbildningen är den enda näringsterapeutiska utbildningen med medicinsk inriktning här i landet. Den omfattar bl.a. näringslära, fysiologi, dietik, sjukdomslära och psykologi.

Antalet dietister uppgår för närvarande till 400 och årligen tillkommer 30 yrkesutövare med dietistexamen. Omkring 90 % av dietisterna är verksamma inom den offentliga vården, men det har under de senaste åren skett en markant ökning av antalet enskilt verksamma dietister, uppger förbundet.

Legitimation för dietister finns i USA, England, Finland, Norge och Island.

Arbetet som dietist på sjukhus innebär framför allt att ansvara för kostbehandling av sjuka människor. Kostbehandling kan erbjudas vid en rad olika sjukdomar som diabetes, hjärt-kärlsjukdomar, övervikt, mag-tarmsjukdomar, födoämnesintolerans och allergier, cancersjukdomar, njursjukdomar, ämnesomsättningsrubbningar (PKU) samt övriga sjukdomar där kostbehandling är avgörande för behandlingsresultatet.

Oftast gör en specialist (läkare) den medicinska diagnostiseringen, medan dietisten är remissinstans och har eget behandlingsansvar. Dietisten har ensam, med sitt kostterapeutiska kunnande, kompetens att behandla patienter med bl.a. ovan nämnda sjukdomar. För vissa av dessa sjukdomar har dietisten förskrivningsrätt av specialdestinerade livsmedel. Intyg skrivs också till försäkringskassan för patienter med fördyrade levnadskostnader på grund av kostbehandling vid sjukdom, anförs det.

Förbundet anger slutligen fyra olika skäl för legitimation:

1. Kravet på yrkeskunskap och kompetens. Det förekommer ett mer eller mindre oseriöst tyckande i fråga om sambandet kost — hälsa, ofta med stora ekonomiska intressen.
2. Kravet på etik. Medlemmarna i förbundet har åtagit sig att följa vissa etiska regler.
3. Kravet på dokumentation. Om dietistkåren legitimeras, kan patientjournallagens krav utvidgas till att omfatta även denna yrkesgrupp.
4. Kravet på ansvar. Man bör ställa samma krav på ansvar för kostbehandling som för medicinska åtgärder vidtagna av läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster och logopeder.

Utskottets bedömning

Utskottet delar den inställning som kommer till uttryck i propositionen om lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. att man överhuvudtaget bör vara försiktig, när det gäller att statligt reglera områden där flertalet yrkesutövare är anställda av sjukvårdshuvudmännen. Legitimationen — och möjligheten till återkallelse av denna — har, enligt utskottets mening, ett särskilt värde som information till patienter som vänder sig till enskilt verksamma yrkesutövare. Utskottet anser att betydande restriktivitet bör iakttas, när det gäller att införa legitimation för nya yrkesgrupper.

Utskottet är således av den uppfattningen att dietisterna, vilka huvudsakligen är verksamma inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården, inte bör komma i fråga för legitimation. På grund av nu anförda skäl avstyrker utskottet motion So515 (m).

Behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter

Motionen

I *motion 1988/89:So490 av Kenth Skårvik och Elver Jonsson (båda fp)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter. Motionärerna hänvisar till de av socialstyrelsen utfärdade allmänna råden för arbetsterapeuter och påpekar att råden är bindande för sjukvårdshuvudmännen endast om dessa antar råden som föreskrifter. Det förekommer enligt motionärerna regelbundet att sjukvårdshuvudmännen, på arbetsterapeuttjänster, anställer personer som saknar arbetsterapeututbildning. Situationen är, enligt motionärernas mening, otillfredsställande. De hänvisar till frågans tidigare behandling och menar att frågan nu återigen bör prövas.

Bakgrund

Av socialstyrelsens föreskrifter *SOSFS 1987:23* följer att alla arbetsterapeuter, i sådan yrkesutövning som avser åtgärder för att förebygga, utreda och behandla sjukdomar, skador, handikapp och andra medicinska besvär, skall hänföras till hälso- och sjukvårdspersonalen enligt *tillsynslagen* och således omfattas av lagens bestämmelser om ansvar.

Enligt *patientjournallagen (1985:562)* har arbetsterapeuterna, som är verksamma i den allmänna hälso- och sjukvården, skyldighet att föra patientjournal (9 § 3 p.).

Beträffande innehållet i *behörighetslagen* och i *förordningen om behörighet till vissa tjänster inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården och om tillsättning av sådana tjänster* hänvisas till avsnittet om legitimation för dietister. Några behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter har inte meddelats i dessa författningar. I 6 § nämnda förordning sägs dock att socialstyrelsen skall meddela allmänna råd om kompetenskrav för bl.a. arbetsterapeuter.

I behörighetskommitténs betänkande *Kompetens inom hälso- och sjukvården* (1983:33) anfördes bl.a. följande (s. 203 f.).

I motsats till vad som gäller för gruppen sjukgymnaster kräver enligt kommitténs uppfattning inte patientsäkerheten att staten meddelar regler i form av föreskrifter om kompetenskrav för tjänst som arbetsterapeut. Statsmakterna har inte heller hittills funnit nödvändigt att införa någon rättslig reglering för arbetsterapeuter.

Kommittén anser således att föreskrifter om behörighet till tjänst som arbetsterapeut inte bör införas. Socialstyrelsen bör dock utfärda allmänna råd om den kompetens som krävs för anställning av arbetsterapeuter.

Socialstyrelsen har 1987 utfärdat allmänna råd om kompetenskrav för arbetsterapeuter *(SOSFS 1987:24)*. Styrelsen anger därvid vilken kompetens, i fråga om utbildning och yrkeserfarenhet, som huvudmannen bör kräva vid anställning av arbetsterapeuter. Den arbetsterapeutiska verksamhetens utveckling, arbetsterapeuternas arbetsuppgifter, ansvarsregler och utbildning samt vissa planeringsfrågor har även belysts.

Tidigare behandling m.m.

Vid utskottets behandling av propositionen om lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. (prop. 1983/84:179) behandlades även en motion (fp) om behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter *(SoU 1983/84:32 s. 13)*. Utskottet påpekade att det inom regeringskansliet pågick en översyn av förordningen om behörighet till vissa tjänster inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården och om tillsättning av sådana tjänster. Utskottet hade inhämtat att frågan om behov av behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter därvid skulle komma att behandlas. Utskottet förutsatte att de synpunkter som anförts i motionen sålunda skulle övervägas. Motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Översynen av nämnda förordning resulterade sedermera i att regeringen, genom en ändring i förordningen, föreskrev att socialstyrelsen skulle meddela allmänna råd om kompetenskrav för bl.a. arbetsterapeuter.

Våren 1985 behandlade utskottet en motion (fp) angående utformningen av socialstyrelsens allmänna råd beträffande arbetsterapeuter *(SoU 1984/85:15 s. 7 f.)*. Utskottet upplyste att arbetet med de allmänna råden skulle påbörjas senare samma vår, och utskottet utgick från att dessa skulle komma att tillgodose grundläggande krav på säkerhet i vården och tillfredsställande kompetens för arbetsterapeuterna. Utskottet ansåg därmed motionen tillgodosedd, varför den avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter.

Socialstyrelsen utgår från att hälso- och sjukvårdshuvudmännen följer de allmänna råden vid anställning av arbetsterapeuter, och styrelsen har inte några belägg för att de allmänna råden skulle åsidosättas.

Avsaknaden av rättslig reglering av arbetsterapeutisk verksamhet kan få vissa negativa konsekvenser för ett mindre antal utomlands utbildade arbetsterapeuter, eftersom det system för kompletterande utbildning som styrelsen etablerat för legitimerade yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården inte gäller för dessa arbetsterapeuter.

Sammanfattningsvis anser socialstyrelsen inte att det är nödvändigt att införa särskilda behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter.

Landstingsförbundet avvisar förslaget att behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter skall utarbetas. Bestämmelser om behörighet till vissa anställningar i hälso- och sjukvården bör ske genom allmänna råd från socialstyrelsen. Det är landstingsförbundets uppfattning att dessa råd kommer att ha en normerande effekt, samtidigt som de ger utrymme för den flexibilitet som är nödvändig för att upprätthålla en god vård.

Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter ställer sig bakom de synpunkter som framförs i motionen. Antalet personer, som är anställda som arbetsterapeuter och som saknar fastställd utbildning, torde vara mellan 200 och 300, anför förbundet. Andelen utan utbildning är låg inom landstingens hälso- och sjukvård och förekommer där främst i den psykiatriska vården och långtidssjukvården. Inom omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda, i kriminalvård, på arbetsmarknadsinstitut och i kommunernas äldreomsorg finns relativt många utan utbildning.

Att besluta om behörighetsföreskrifter för nyckelgrupper inom hälso- och sjukvården är enligt förbundet ett sätt för samhället att garantera en viss kvalitativ nivå i vården, en möjlighet att utöva kontroll av denna nivå och ett medel att förhindra att de som inte uppfyller kraven lagligen bedriver vård.

Utskottets bedömning

Bl.a. genom behörighetsföreskrifter såvitt avser olika yrkesgruppers kompetens i fråga om utbildning och yrkeserfarenhet kan samhället garantera kvalitet och trygghet i hälso- och sjukvården.

Utskottet har tidigare i detta betänkande uttalat att staten bör vara restriktiv, när det gäller att införa behörighetsföreskrifter för personalgrupper där majoriteten av yrkesutövarna är anställda av de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Rättslig reglering bör dock undantagsvis komma i fråga.

Socialstyrelsen har 1987 meddelat allmänna råd om kompetenskrav för arbetsterapeuttjänster inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården. Trots de allmänna råden saknar fortfarande flera av de anställda arbetsterapeuterna den rekommenderade utbildningen och yrkeserfarenheten. Det finns därför skäl att införa behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter. Regeringen bör överväga hur sådana föreskrifter lämpligen kan utformas.

Vad utskottet anfört beträffande behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter bör riksdagen, med anledning av motion So490 (fp), som sin mening ge regeringen till känna.

Skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut

Motionerna

I *motionerna 1988/89:So429 av Gullan Lindblad och förste vice talman Ingegerd Troedsson (båda m)* och *1988/89:So488 av Siw Persson (fp)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning för att skydda yrkestiteln psykolog. I *motion 1988/89:So410 av Gudrun Schy-*

man och Rolf L Nilson (båda vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning för att skydda såväl yrkestiteln psykolog som yrkestiteln psykoterapeut.

Motionärerna anför att det skydd som legitimationen representerar är väsentligt för allmänheten och har stor betydelse för yrkesutövningen inom de olika samhällsområden där psykologer är verksamma. Emellertid förekommer enligt motionärerna fortfarande ett missbruk av psykologiska utrednings- och behandlingsmetoder som bedrivs utan psykologisk kompetens. Enskilda personer, utan erforderlig utbildning, kallar sig psykolog och bedriver en verksamhet som kan ha direkt skadliga konsekvenser. Behörighetslagens 9 § bör kompletteras i syfte att likställa yrkestiteln psykolog — och enligt So410 även yrkestiteln psykoterapeut — med yrkestitlarna barnmorska, läkare och tandläkare. Enligt motionerna So429 och So488 bör i denna ändring innefattas såväl den som avlagt psykologexamen och som fullgör praktisk tjänstgöring för legitimation som den som meriterar sig för legitimation enligt socialstyrelsens övergångsbestämmelser genom tjänstgöring och vidareutbildning.

Gällande bestämmelser

I 9 § 1 p. *behörighetslagen* ges, som tidigare nämnts, ett skydd för yrkestitlarna barnmorska, läkare och tandläkare. För övriga legitimerade yrkesutövare — t.ex. psykolog och psykoterapeut — gäller enligt 9 § 2 p. ett skydd för uppgiften att yrkesutövaren är legitimerad. Ansvarsbestämmelsen finns i 10 §.

I *propositionen* om lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. (prop. 1983/84:179 s. 24 f.) anges beträffande 9 § 1 p. att regleringen av rätten att använda yrkestiteln för läkare tillkom därför att behov förelåg att ge allmänheten ett skydd mot mindre kompetenta yrkesutövare. Under den tid som förflutit sedan bestämmelsens tillkomst, har det tid efter annan visat sig att yrkesutövare med otillräcklig kompetens sökt ge sken av kompetens genom att använda titeln doktor eller läkare utan tydlig ursprungsbeteckning eller en benämning där sådan titel ingår, anförs det. För att få en konsekvent och enhetlig reglering har skyddet utsträckts till att avse även barnmorska och tandläkare. Bestämmelsen i 9 § 2 p. hör samman med legitimationens syfte att ge allmänheten en garanti för att yrkesutövaren uppfyller kraven på duglighet och allmän lämplighet.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Sveriges Psykologförbund samt beträffande motion So410 även från Svenska psykoanalytiska föreningen, Svenska föreningen för holistisk psykoterapi och psykoanalys och Psykoterapicentrum.

Socialstyrelsen anser inte att det finns skäl att införa skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut.

Psykologer arbetar inom många verksamhetsområden, såsom hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skolan, värnpliktsverket, vid personalavdelningar inom olika företag samt med undervisning och utbildning i offentlig och privat regi. På den privata marknaden förekommer ett stort utbud av tjänster i form av psykologisk rådgivning, service och behandling. Särskilt i fråga om samtalsterapi i olika former använder man i marknadsföringen titlarna psykolog och psykoterapeut. Även titeln psykoanalytiker används ibland, utan att vederbörande är utbildad psykoanalytiker.

Socialstyrelsen uppger att man regelmässigt får telefonförfrågningar från personer som känner sig tveksamma inför kompetensen hos yrkesutövare som använder dessa titlar. I fråga om behandling av sjukdom, psykiska besvär eller bedömning av om något av detta föreligger, rekommenderar styrelsen aldrig att allmänheten vänder sig till annan yrkesutövare än sådan som har legitimation. Legitimationen innebär en garanti för en viss kunskaps- och utbildningsnivå samt sådana personliga egenskaper att yrkesutövaren är förtjänt av allmänhetens och myndigheternas tilltro. Av central betydelse för allmänhet, statliga och kommunala myndigheter samt sjukvårdshuvudmän är också att legitimerade yrkesutövare omfattas av tillsynslagen och att legitimationen vid behov kan dras in.

Socialstyrelsen ställer sig tveksam till om ett skydd för titlarna psykolog och psykoterapeut på något avgörande sätt skulle sanera utbudet av tjänster rörande psykologisk rådgivning, service och behandling. I så fall är det, enligt styrelsens mening, också angeläget att införa skydd för yrkestiteln psykoanalytiker. Risken finns dock att andra terapeuttitlar dyker upp. För allmänheten måste den tydligaste och enklaste distinktionen vara, om vederbörande psykolog eller psykoterapeut är legitimerad eller ej.

Landstingsförbundet avvisar motionsförslagen och anser att den nu gällande avgränsningen bör stå fast.

Sveriges Psykologförbund anför att problem uppstår för allmänheten när otillräckligt utbildade yrkesutövare använder ifrågavarande yrkestitlar. Att det finns en "varudeklaration", såsom legitimerad psykolog, i vissa fall men inte i andra kan vara svårt att skilja ut, särskilt för människor i akut behov av hjälp, framhåller förbundet. Sammanfattningsvis tillstyrker förbundet samtliga motionsförslag.

Svenska Psykoanalytiska Föreningen och *Svenska föreningen för holistisk psykoterapi och psykoanalys* delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion So410. Föreningarna anför att deras medlemmar kommit i kontakt med personer som farit illa i tidigare kontakter med icke professionella behandlare. Det vore, enligt föreningarna, önskvärt att yrkestiteln psykoanalytiker kunde skyddas på likvärdigt sätt.

Även *Psykoterapicentrum* stöder motion So410 och anser att en lagändring är synnerligen angelägen.

Enligt gällande bestämmelser föreligger inte något hinder för den som saknar utbildning att kalla sig psykolog eller psykoterapeut. Detta innebär, enligt utskottets uppfattning, en betydande risk att människor med psykiska problem kan utsättas för utredning och behandling av personer utan tillräcklig utbildning och erfarenhet med allvarliga olägenheter som följd.

En enskild person, som söker hjälp för psykiska besvär, har ofta inte tillräcklig kunskap om vilka krav som bör ställas på en psykolog eller psykoterapeut.

Utskottet anser att det finns skäl att ge även själva yrkesbeteckningarna psykolog och psykoterapeut ett straffrättsligt skydd.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen, med anledning av motionerna So410 (vpk), So429 (m) och So488 (fp), ge regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *legitimation för dietister*
att riksdagen avslår motion 1988/89:So515,
res. 1 (m,fp,c)

2. beträffande *behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:So490 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
res. 2 (s) - motiv.

3. beträffande *skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:So410, motion 1988/89:So429 och motion 1988/89:So488 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
res. 3 (s) - motiv.

Stockholm den 16 november 1989

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Bo Holmberg (s), Sten Svensson (m), Ulla Tillander (c), Ingrid Andersson (s), Per Stenmarck (m), Johnny Ahlqvist (s), Rinaldo Karlsson (s), Ingegerd Anderlund (s), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Rosa Östh (c), Gudrun Schyman (vpk), Anita Stenberg (mp), Jan Andersson (s), Sinikka Bohlin (s) och Rosa-Lill Wåhlstedt (s).

1. Legitimation för dietister (mom. 1)

Daniel Tarschys (fp), Sten Svensson (m), Ulla Tillander (c), Per Stenmarck (m), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Rosa Östh (c) anser

dels att det avsnitt i betänkandet som på s. 5 börjar med "Utskottet delar" och på s. 6 slutar med "So515 (m)." bort ha följande lydelse:

Utskottet är visserligen av den uppfattningen att staten bör vara restriktiv, när det gäller att reglera områden inom vilka flertalet yrkesutövare är anställda av de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Legitimation bör vidare förbehållas yrkesgrupper som har en självständig yrkesfunktion och kvalificerade arbetsuppgifter. Legitimationen tjänar i dessa fall som ett skydd och som en upplysning till allmänheten om den kompetens en yrkesgrupp besitter.

Dietisterna är, enligt utskottets mening, en seriöst arbetande grupp inom hälso- och sjukvården med ansvar för kostbehandling av sjuka människor. Vissa yrkesutövare, som också ägnar sig åt olika former av kostrådgivning, saknar emellertid tillräcklig utbildning och erfarenhet. Informationen till allmänheten om dietisters speciella yrkeskunskap och erfarenhet kan förbättras om de kan erhålla ett kompetensbevis. Utskottet anser därför att det finns skäl att möjliggöra för dietister med godkänd yrkesutbildning att erhålla legitimation.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen, med anledning av motion So515 (m), som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *legitimation för dietister*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:So515 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter (motiveringen till mom. 2)

Bo Holmberg, Ingrid Andersson, Johnny Ahlqvist, Rinaldo Karlsson, Ingegerd Anderlund, Jan Andersson, Sinikka Bohlin och Rosa-Lill Wåhlstedt (alla s) anser att det avsnitt i betänkandet som på s. 8 börjar med "Socialstyrelsen har" och slutar med "kan utformas." bort ha följande lydelse:

Socialstyrelsen har 1987 meddelat allmänna råd om kompetenskrav för arbetsterapeuttjänster inom den landstingskommunala hälso- och sjukvården. Trots de allmänna råden saknar fortfarande flera av de anställda arbetsterapeuterna den rekommenderade utbildningen och yrkeserfarenheten. Regeringen bör pröva förutsättningarna för och konsekvenserna av ett införande av behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter.

3. Skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut (*motiveringen till mom. 3*)

Bo Holmberg, Ingrid Andersson, Johnny Ahlqvist, Rinaldo Karlsson, Ingegerd Anderlund, Jan Andersson, Sinikka Bohlin och Rosa-Lill Wåhlstedt (alla s) anser att det avsnitt i betänkandet som på s. 11 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "straffrättsligt skydd." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det kan finnas skäl att överväga om även själva yrkesbeteckningarna psykolog och psykoterapeut bör ha ett straffrättsligt skydd.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 1
Motioner 1
Utskottet 2
Legitimation för dietister 2
Motionen 2
Gällande bestämmelser 2
Remissyttranden 4
Utskottets bedömning 5
Behörighetsföreskrifter för arbetsterapeuter 6
Motionen 6
Bakgrund 6
Tidigare behandling m.m. 7
Remissyttranden 7
Utskottets bedömning 8
Skydd för yrkestitlarna psykolog och psykoterapeut 8
Motionerna 8
Gällande bestämmelser 9
Remissyttranden 9
Utskottets bedömning 11
Hemställan 11
Reservationer 12